

MALAZGİRD'DE BULUŞANLAR

HAMİT Z. KOŞAY

Tarihler şöyle yazıyor : " Yüce Sultan A L P A R S L A N Cuma günü kendi hayatı gibi Türk ve İslâm tarihinde de dönüm noktası olan Malazgird Meydan Muharebesine girişti ve kuvvet azlığını giderecek mahirane bir taktik kullandı. Savaş esnasında Bizansın Balkanlardan getirdiği şamani U Z (Oğuz) ve PEÇENEK'lerden hazırlanmış süvari kuvvetleri derhal ırkdaşları olan Selçuklar tarafına geçtiler. Husule gelen sarıntı üzerine, Bizanslıların zulümlerine uğrayan Ermeniler de kaçtılar. Tarihin bu büyük zaferi ile Alp Arslan, Türk, İslâm ve hatta dünya tarihinde neticeleri çok büyük olan bir dönüm noktasının kahramanı oldu"¹.

Yukarıdaki açıklamadan anlaşıldığına göre, binlerce km. uzakta yüz yıllar boyunca yekdiğerinden ayrı düşen kardeşlerin savaşlarında (veya savaş ertesinde) dramatik buluşmaları Türk Kavimleri tarihinde çok defa tekrarlanan kader birliğini yansıtır.

Atalarımız iyi ve kötü günlerde, doğup büyüdükları topraklara sım sıkı bağlanacakları yerde niçin yeni bir yurt aramak üzere, binlerce km. uzaklara göç etmeyi göze aldılar. Onları zorlayan sebepler nelerdi? Bunun cevabını Çin seddinden Macar ovasına kadar uzanan, Kıta kadar büyük B O Z K I R'ların tarihinde aramak gerekir².

Türkler uygun yerler buldukları ve şartlar yerleşmeye elverişli olduğu zaman, çok erken çağlardan itibaren hayvan besleme yanısıra çiftçiliği de ileri götürmüşlerdir. Dilimizdeki söz hazinesi buna açıkça tanıklık eder. Nomadlık bir gerilik olmayıp geniş bozkırlardaki iklim şartlarının zorladığı bir yaşayış tarzıdır. EURASİA bozkırlarında yaşayan diğer kavimler de aynı yaşayışı sürdürmüşlerdir. Bir çok araştırmacı, Türklerin devlet kurma ve teşkilâtçılıktaki fıtrî kabiliyetlerini

¹ Prof. Dr. OSMAN TURAN, *Türk Cihan Hakimiyeti mefkûresi tarihi*, Cilt 1. İst. 1969, s. 162.

² Czeplédyi KAROLY, *Nomad népek Vandorlásai = Nomad Kavimlerin göçleri*. Budapest 1969, Akademi yayınevi.

onların nomad hayat sürmeleri ile ilgili görmektedirler. Türklerin yerleştikleri yerlerde : İranda, Hindde, Anadolu'da, Doğu Avrupada. İç Asyada büyük medeniyetler kurduklarına halen ayakta duran eserleri tanıklık etmektedir.

İç Asyadaki ana yurtlarından koparak yeni bir yurt aramaya çıkan Türk kavimleri için başlıca iki yol açıktır :

- 1 - Karadeniz kuzeyinden Tuna boylarına kadar uzanan bozkırlar.
- 2 - Hazar denizi doğusunda bugünkü Türkmenistan ve Horasandan geçen yol (Hazar'ın batısı, Kafkaslardaki dar geçitler yüzünden büyük göçler için daha az elverişlidir).

SELÇUK'lar İran yolu ile doğudan gelmişlerdi. PEÇENEK ve UZ'lar ise Karadeniz bozkırlarında, Balkanlarda bir çok sergüzeşter geçirerek, güçlerini tükettikten sonra, esas hedefleri olan Avrupada yurt kurma imkânını da yitirdiler. Bir kısmı Karpatları geçerek Macarlara katıldı, diğer kısmı Bizansın antrika ağlarına düşerek, köhne imparatorluğu koruyan ücretli askerler derekesine düştü. Bizans dağıntık Türk oymaklarını doğudan, güneyden gelebilecek taarruzlara karşı, ilk darbeyi yiyecek tampon olarak serhadlere yerleştirdi.

Bizans bu taktiğinin yeterli olmadığını çok acı bir şekilde MALAZGİRD'de anladı. Peçeneklerden büyük kitlelerin vaftiz edilerek hristiyanlaştırılmalarına, başbuğlarına rütbeler dağıtılmasına rağmen onlar eski geleneklerini yitirmemişler ve ana dillerini henüz unutmamışlardı.

PEÇENEK'ler aslında Selçuklar gibi Oğuz topluluğuna mensup 24 boydan birini teşkil ediyordu. Ancak bu boya mensup büyük bir çoğunluk daha İç Asyada iken kardeşlerinden ayrılarak batı yolunu tutmuşlardı. Bu ayrılıştan itibaren onların özel tarihleri başlıyordu. Maceralarla dolu bir tarihten önce onların tarih sahnesine çıkışları üzerinde kısaca duralım :

Çin ve İran kaynaklarına göre M.Ö. 350 den önce de GOBİ çölü çevresinde yaşayan ve Çinlilerin telaffuzuna göre, HİUNG-NU (Hun) adlı bir kavim vardı. Çoğunluğu Türk ırkından olan ve (Z) li lehçe ile konuşan bu kavim M.Ö. 43 ve 36 da DOĞU KANG-KÜ (SİRDERYA ile İLİ nehri arasındaki güney Kazakistan) ülkesinde kısa ömürlü devletler kurdular. M.S. 91 de İç Asyada çıkan kargaşalıklar yüzünden Hunlar KAZAK BOZKIRINA çekilmeye mecbur oldular. Bu Hunlar M.S. 370 de Avrupaya akın eden Hunların atalarıdır³.

Hunlar Kazak bozkırındaki yurtlarından ikinci defa, M.S. 350 de yine Türk ırkından UAR-HUN (Avar) oymaklar birliği taarruzu yü-

³ Czeglédyi Károly, a. g. e., s. 155.

zünden Batıya göç ettiler. Asya Avarları Hunları takip etmeyerek Kazak Bozkırından güneye yönelmişler ve Sir-Derya, Amu derya'yı geçerek SOGDİA ve Kuzey doğu Afganistanı (O çağdaki TOHARİSTANI) işgal etmişler ve KİDARİTA hakimiyetine son vererek Afganistandaki HEFTAL adlı sülâleye tabi olmuşlardır. Ancak Afganistana yerleşen Avarlar büyük kitlenin küçük bir cüzi'dir. Aynı vecihle Avrupa göçüne katılmayan Hunlar da İç Asyada kalarak Çinlilerin Juan-Juan (= Uar-Hun-Avar) adını verdikleri oymaklar birliğine katılmışlardır. Kazak bozkırlarından Hunlar Avrupaya, bir kısım Avarlar Afganistan kuzeyine çekildikten sonra bozkırın güneyi Çinlilerin TİNG-LİNG dedikleri oymaklar tarafından işgal edilmiştir. Onların bir kısmı daha önce de Kazak bozkırını kuzeyinde İrtiş nehri çevresinde yaşamakta idiler. Esas TİNG-LİNG Oymaklar birliği Kuzey Moğolistan'da, HİUNG-NU'ların kuzey komşusu idi. Dar manada Türk tarihi bunlarla başlar Çin kaynakları TİNG-LİNG'lerin üç gurubundan bahs ederler :

- 1 — Batı kolu, İrtiş nehri çevresinde (M.S. 350 de güneye yayılan Avrupaya göç eden Hunların yerlerini aldılar).
- 2 — Kuzey kolu, Baykal gölü güneyi ve güney-batısında geniş alanlara yayıldılar.
- 3 — Güney kolu Gobi çölü ötesinde Sarı nehir çevresi ve Çinin kuzey smirindakiler (Çinlilerin yüksek arabalı dedikleri kavim).

M.S. IV. yüzyılda Çinliler TİNG-LİNG sözü yerine TİLİ veya TİE-LÖ (+ TEREĞ = TÜRK) sözünü kullandılar. TİELÖ Oymaklar birliği ile OĞUZ ve OGUR'lar tarih sahnesine girerler. TİELÖ Oymaklar birliği M.S. 555 de eskiden tabi oldukları Juan-Juanların (Avarların) hakimiyetine son vererek M.S. 557 de Tekmil İç Asya ve Batı Türkistana hakim oldular. M.S. 567 de Volgayı geçerek ON OGUR'ları ve Hazar denizi batı kıyısındaki SAVİR'leri de kendilerine katarak KAZAR Oymaklar birliğini kurdular. Türk devleti M.S. 581 de Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrıldı. Esasen daha önce de doğu (Kuzey) ve batı olmak üzere ikili devlet teşkilatı vardı. Doğu oymakları başında KAGAN (Hakan) Batı oymakları başında ise YABGU-KAGAN bulunurdu. Doğu Türkleri Gobi Çölü çevresinde Batı Türkleri İLİ nehri vadisi ile Kafkasya arasında kalan sahalarda hüküm sürüyorlardı. Batı devletine Kazar ülkesi, Batı Türkistan ve Afganistan dahil idi.

M.S. 630 da Çinliler önce Doğu Türk devletini, iki yüz yıl sonra da Batı devletini hakimiyetleri altına aldılar. 650 den sonra her iki dev-

let özgürlüklerini tekrar kazandılar. Doğu Türkleri 744 de UYGUR devleti kuruluncaya kadar İç Asyayı ellerinde bulundurdular. Batı Türk devleti 766 da yine Türk asıllı KARLUKLAR tarafından sona erdirildi.

OĞUZLAR ve OĞURLAR :

Yukarıda zikri geçen TİE-LÖ Oymaklar birliğine dahil OĞUZ'ların bazı kolları, Altaydan Baykal gölüne ve Mançuryaya ve ORHON Türk devleti Kuzeyine de yerleşmişlerdi. M.S. 600 de TİE-LÖ Orta kolu Karadeniz Bozkırlarında Bizansa komşu oldular. Doğu TİELÖ'de en nüfuzlu iki oymaktan biri TOKUZ OĞURLAR, diğeri yine dokuz oymaktan kurulu UYGURLAR idi. Batıda ise OGUR'lar vardı. Bu suretle OĞUZ'lar çok eskiden ve çok geniş sahalara yayılan doğu kolunu; OĞURLAR ise batı kolunu teşkil ediyordu ⁴.

OĞUR'lardan bazı oymaklar 463 de Avrupaya ulaştılar. ONOĞUR'lar Volga nehri orta mecrasının doğu kısmını işgal ediyorlardı. PEÇENEK'ler onları yurtlarından çıkardılar ⁵. Macarlar da bu sırada FİN-UGUR'ların UĞUR kolundan ayrılarak ONOĞUR Türklerine katılmışlardır. (Hatırlayınız : HUNĞAR kavim adı).

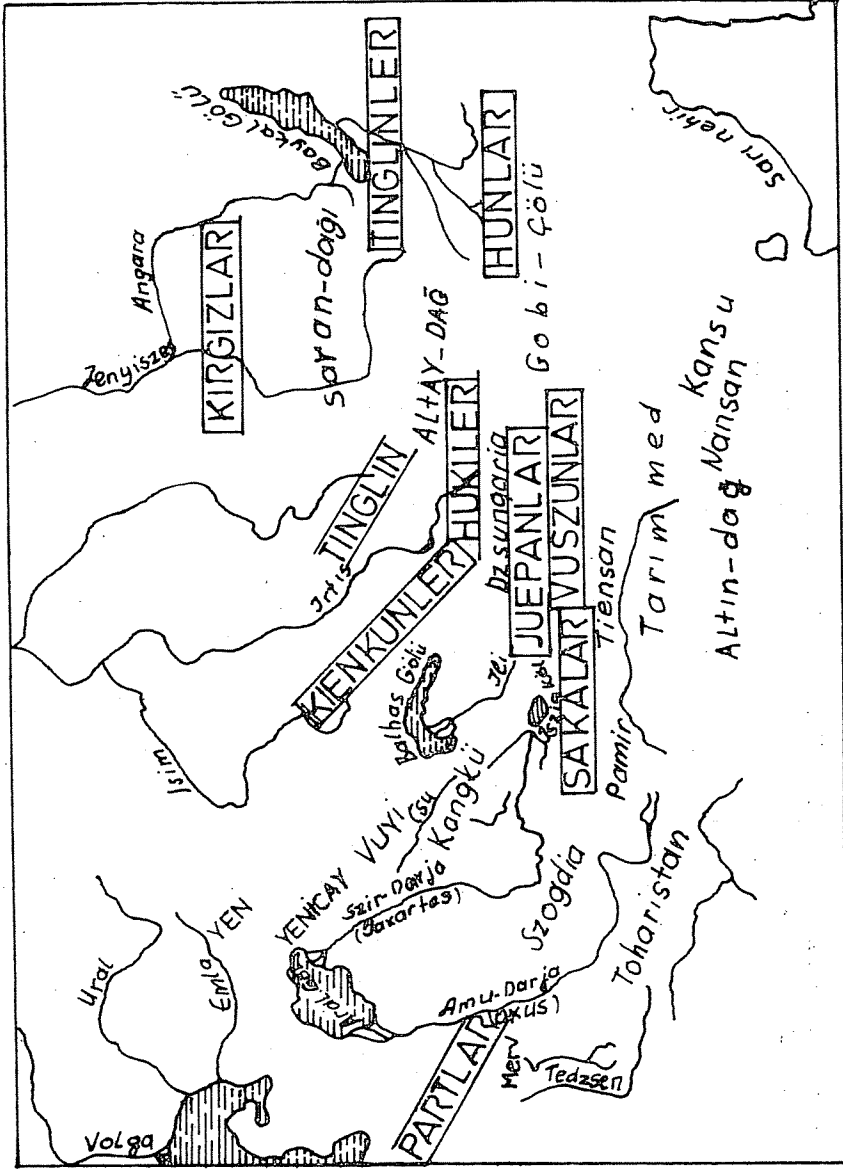
Oğuzlar toplu olarak İç Asyadan güneye yayılırken bir zümre XI-XII. yüzyıllarda UZ adı altında Macaristan ve Balkanlarda da görüneceklerdir. PEÇENEK ve UZ'ların doğu Avrupadaki hareketleri Bizansı ve batı dünyasını yakından ilgilendirdiği için bu tarihten itibaren Bizans Rus ve Macar kaynaklarında onlara dair haberler yoğunlaşmaktadır. PEÇENEK'ler ilk defa 915 de Rus sahasına girdiler. Bulgar devleti çözülmeye yüz tutunca Aşağı Tuna çevresini de istila ettiler. X. yüz yıl süresince ve XI. yüz yıl sonunda PEÇENEK kavmi KİEV ve diğ. Rus prenslikleri ile kanlı savaflara giriştiler. X. yüzyılda arkalarından gelen yeni kavimlerin taarruzları ve savaflar yüzünden güçleri tükendi. DON nehri ve aşağı TUNA arasında kurdukları devlet sükut etti. 1036 da bütün oymaklar birleşerek KİEV'e karşı nevmidâne bir saldırıda bulundular. Rahmetli Türkolog Hüseyin Namık (Orkun) PEÇENEKLER adlı eserinde bu kavmin Ruslarla mücadelelerini tafsilâti ile anlatır ⁶.

⁴ Czeglédyi Karoly, a. g. e., s. 145-146.

⁵ Şimal Türkü veya Tatar diye anılan Kazan çevresi Türklerinin kanında Onoğur, Peçenek ve Kuman kanı vardır. Lehcelerinde (Z) li Türkçe galiptir, ve arhaik unsurlar saklıdır. Onlara tatar adı Moğol hâkimiyeti sırasında batılılarca teşmil edilmiştir. Divanü lûgati't-Türk'de Tatar : Türklerden bir taife sözü ile açıklanmıştır. H. Z. K.

⁶ Hüseyin Namık, *Peçenekler* 1933. Remzi kitaphanesi 76 sah. I-XII, Levha resim.

TÜRK KAVİMLER ANAYURDU
CZEGLEDY KAROLY: KAVİMLERİN GÖÇLERİ 1969

lara karşı sınır muhafızı sıfatiyle FERTÖ havalisine yerleştirilmişlerdir. Macaristanda bu gün BEŞENYÖ adı ile anılan ve macarlaşan kavim Türk asıllı Peçeneklerin ahfadıdır. Macaristanda ve çevresinde pek çok yer adı PEÇENEK adını taşır. Peçenek ve UZ'ların (Oğuzların) izinden, önce Rus bozkırlarında, Balkanlarda ve Macaristanda KOMAN'lar gözüktüler ve sonra bunlar Romenlere, Macarlara taze kan katarak temessül ettiler. Peçeneklerin Balkanlarda bundan sonraki rolleri Bizanslarla sürekli ve gayesiz bir mücadeleden ibarettir. Bizansın entrikaları ve yenilgiler yüzünden Peçenek mukavemeti çökecektir. 1071 Malazgird savaşı olduğu sırada Romanya, Macaristan Balkanlara yayılan, eskiden çok kudretli bir kavmin dağılık ve yabancılar hizmetine giren toplulukları vardır. Malazgirdde Peçenek ve UZ'ların (Oğuzların) Bizans ordusunu terk ederek kardeşlerine katılmaları Millî şuurun bir aralık parlaması son kıvılcımıdır.

KISA KRONOLOJİ :

- M.S. 370 - 470 Hunların Avrupadaki Rollerini.
- 453 Attilanın ölümü.
- 463 Peçenekler Volga nehri orta mecrasında ONOĞUR'ların terk ettikleri yerde.
- 552 - 630 Doğuda ilk Türk Devleti.
- 557 Avarların kafkasyaya ulaşması.
- 561 Avarlar aşağı Tuna çevresinde.
- 567 - 953 Kazar (Batı Türk) devleti.
- 886 Oğuzlarla Kazar'lar birleşerek Peçenekleri batıya göçe zorlarlar.
- 915 Peçenek'ler Rus topraklarına girerler (İGOR ile barış) Tunaya yaklaşır.
- 968 Peçenekler KİEV'i kuşatırlar.
- 970 Bulgaristan yüzünden Rus Prensi Svatoslav ile Bizans arasındaki mücadeleye, Bizansa karşı, Bulgar Peçenek ve Macarlar da karışır.
- 972 Peçenek Başbuğu KURAN-SVATOSLAV'ı yener, Kafa tasını içki kabı yapar.
- 978 Rus prensi YAROPOLK Peçenekleri yenilgiye uğratar.
- 979 Peçenek başbuğu İLBAY, Yaropolk ordusunda hizmet görür.
- 980 Hıristiyan olan VLADİMİR Peçeneklerle savaşır.
- 995 Peçenekler Rus şehri BİELGOROD'u kuşatırlar.
- 997 Prag Piskoposu ADALBERT Peçenekleri hıristiyan yapmak isterken öldürülür.
- 1004 Peçeneklerin VLADİMİR'e tabi BİELGOROD'u kuşatması ve başbuğ TEMİR'in öldürülüşü.

- 1010 Rus prensi YAROSLOV Peçeneklere sığınır.
- 1032 Peçenekler Tunayı geçerler, MYZIA'yı talan ederek geri dönerler.
- 1033 YAROSLAV Kieve saldıran Peçenekleri püskürtür.
- 1034 Peçenekler MYZİA ve Thessalya'yı talan ederler. Kışın nehirleri buz üzerinden geçerek Trakya ve Makedonyaya girerler.
- 1036 Üç defa Bizans topraklarına akın ederler. Kieve ney midane saldırırlar.
- 1049 Peçenek hükümdarı TURAK ile KAGAN adlı kumandan mücadelesi. KAGAN 20.000 kişi ile Bizansa sığınır-Hıristiyan olur. Daha sonra yenilen TURAK, esir olduğu Bizansta hıristiyan olur. İmparator Peçeneklerden doğudan gelen Selçuk tehlikesine karşı koymak üzere onlardan süvari birlikleri kurar.
- 1055 UZ'lar (Oğuzlar) Dnyeper'e ulaşırlar.
- 1060 Uz'lar Balkanlara akın ederler.
- 1065 Uz'lar aşağı Tunayı geçerler. Bizans, Peçenek ve Bulgar ittifakı Uzlar'ı yener.
- 1070 Peçenekler Başbuğları TATOS idaresinde, isyan eden Tuna valisi NESTOR'la Bizansa kadar inerler.
- 1072 Bir Peçenek kolu Macaristana girer.
- 1078 Peçenekler Edirneyi kuşatırlar ve Bizansın iç entrikalarına karışırlar. Bizans UZ'ların ittifakını sağlar. İşe arkadan gelen KOMAN'lar (Kun'lar) da karıştır. Bizans ve Koman orduları Peçenekleri yener. Tutsak Peçenekler MUĞLA'ya yerleştirilir. Trakya'ya yerleştirilenler de çoktur.
- 1197 Peçenekler hakkında Bizanstaki en son haberlere göre, ALEXIOS zamanında Peçenekler içinde büyük rütbelere alan, hristiyan kumandanlar ve valiler vardır.